

RAPPORT 1130

Archeologienota
Tongeren, Watertorenstraat
Masterplan Picpussen

DEEL 2: Programma van Maatregelen

Inge Van de Staey & Elke Wesemael
Maart 2022

DEEL 2. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

1. Gemotiveerd advies

Voorliggende archeologienota behandelt de resultaten van alle reeds uitgevoerde onderzoeken op de site Picpussen.

Op basis hiervan wordt geconcludeerd dat verder archeologisch vooronderzoek nodig is (zie *Deel 1: Verslag van de resultaten, Hoofdstuk 1, 3. Conclusie*). De verzamelde gegevens laten tot op zekere hoogte toe een archeologische verwachting voor het projectgebied te formuleren. Het bureauonderzoek heeft op afdoende wijze aangetoond dat het onderzoeksgebied een waardevol en goed bewaard archeologisch bodemarchief kan bevatten, met name sporen van bewoning, en/of overige ingebruikname binnen de Romeinse stad.

Verder vooronderzoek is bijgevolg noodzakelijk. Het is voor de initiatiefnemer maatschappelijk en economisch onwenselijk om voorafgaand aan het aanvragen van de omgevingsvergunning een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren. Het aanvullend vooronderzoek dient daarom te worden uitgevoerd **in uitgesteld traject**.

Op basis van paragraaf *Deel 1: Verslag van de resultaten, Hoofdstuk 1, 3.4 Bepaling van de onderzoeksstrategie* adviseren wij het volgende vervolgonderzoek:

- ➔ **Een vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van een combinatie van een proefsleuven- en proefputtenonderzoek**

De onderzoekszone beslaat het volledige onderzoeksgebied, over de oppervlakte van ca. 3,43 ha, zoals die afgebakend is op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek.

De uitvoer van het aanvullend vooronderzoek wordt verder beschreven in onderstaand Programma van Maatregelen.

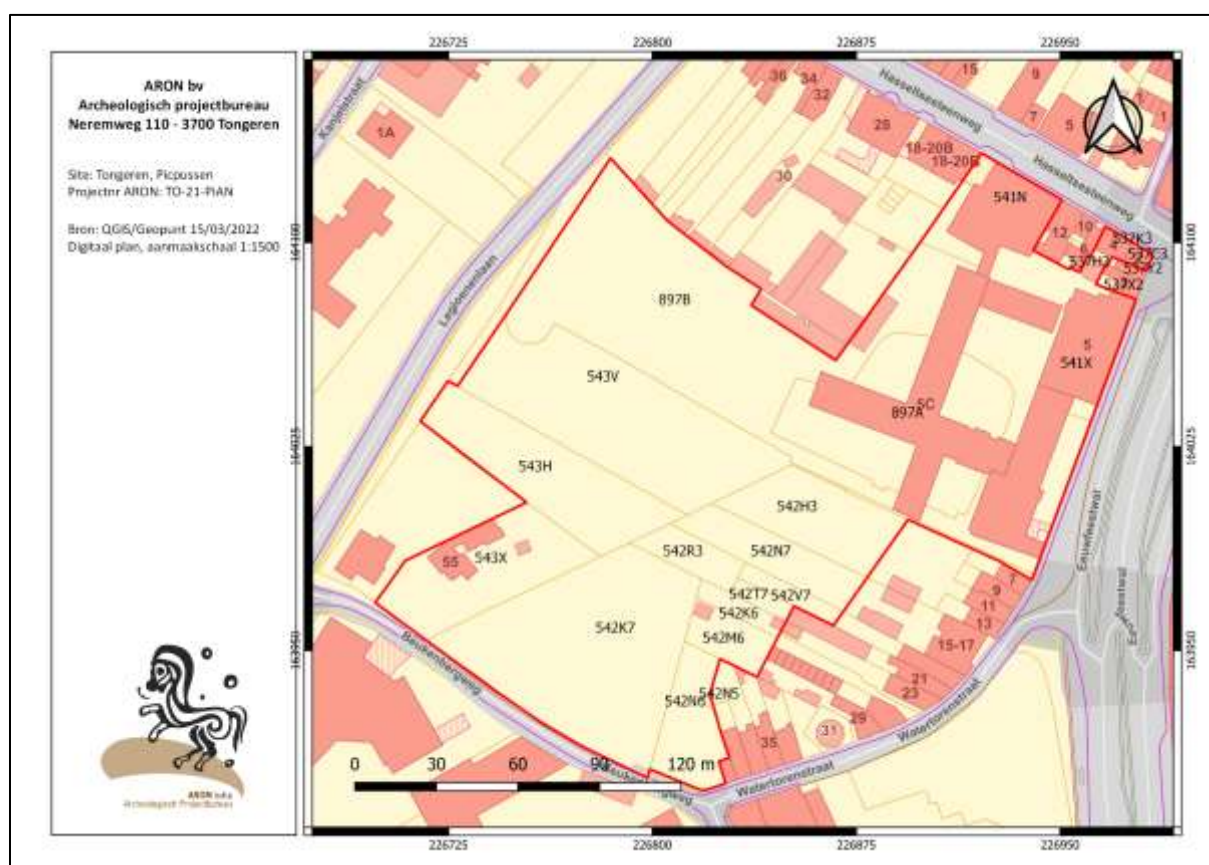
Volgende randvoorwaarden zijn m.b.t. dit onderzoek van toepassing voor de initiatiefnemer:

- Het proefputten- en proefsleuvenonderzoek zal worden uitgevoerd na de noodzakelijke opbraak van verhardingen. Deze verhardingen en verstoorde bovengrond worden verwijderd tot op het archeologisch leesbare niveau, bepaald door de leidinggevende archeoloog..
- Indien voorafgaand aan het proefputten- en proefsleuvenonderzoek bestaande bomen en struiken ter hoogte van de putten en sleuven verwijderd worden, is het uittrekken of frezen van de stronken of wortels niet toegelaten gezien dit schade kan berokkenen aan het archeologisch bodemarchief. Het lokaal frezen van de oppervlakkige boomwortels tot 30 à 50 cm diepte (met een puntfrees) mag wel.
- Het terrein dient vrij toegankelijk te zijn bij de uitvoering van het vervolgonderzoek.
- Bij de aanleg van de proefsleuven en proefputten dient men steeds de veiligheid en de stabiliteit van de omliggende gebouwen te verzekeren.

2. Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Locatiegegevens	Limburg, Tongeren, Watertorenstraat
Oppervlakte	Het totale projectgebied heeft een oppervlakte van ca. 3,43 ha.
Bounding box coördinaten	X-min, Y-min: 226697.9712837643746752,163898.6388185434625484; X-max, Y-max: 226983.7235363589716144,164132.8159459635789972
Kadasternummers	Tongeren, afd. 7, sectie A, 537H3, 537K3, 537C3, 541X, 541N, 897A, 897B, 543V, 543H, 543X, 542K7, 542R3, 542N7, 542V7, 542T7, 542K6, 542M6, 542N5, 542N6, 542H3 en openbaar domein

Afb. 46: Kadastraal plan met perceelsgrenzen en afbakening van het onderzoeksgebied voor vervolgonderzoek.

2.2 Wetenschappelijke doelstellingen en onderzoeksvragen

Rekening houdend met de archeologische waardering van het terrein zal het aanvullend vooronderzoek zich richten op het aantreffen en evalueren van de archeologie vanaf het ontstaan van de stad Tongeren (ca. 10 v. Chr.) t.e.m. WOII. Bijzondere aandacht wordt gegeven aan het voorkomen van Romeinse bewoningsporen, sporen van de infrastructuur (stratennet, aquaduct, tweede eeuwse Romeinse omwalling) en ontginningssporen, ook daterend uit de 18de – 19de eeuw. Tevens wordt zoals vermeld de eventuele aanwezigheid van begravingen nagegaan.

Op basis van de archeologische verwachtingen voor het onderzoeksgebied en de evaluatie van de verschillende onderzoeksmethodes om deze verwachtingen in te vullen, wordt geopteerd voor een aanvullend vooronderzoek met ingrepen in de bodem in de vorm van een **vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefputten en proefsleuven**.

Tijdens het onderzoek moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

Stratigrafie

- Hoe ziet, bondig samengevat, de stratigrafische opbouw in de proefputten er uit (van oud naar jong)?

Archeologische sporen en structuren:

- Zijn er nog andere sporen/archeologische niveaus die gelinkt kunnen worden aan de Romeinse ingebruikname van het terrein?
- Kan de aanwezigheid van een Romeinse straat worden vastgesteld, en indien ja: wat is de opbouw van deze straat? Wat is de datering van de verschillende pakketten waaruit deze straat is opgebouwd?
- Zijn er sporen van branden aanwezig? Zo ja, uit welke periode dateren deze?
- Indien er menselijke resten aanwezig zijn: wat is de datering, de context en een mogelijke verklaring voor de aanwezigheid?
- Komen er geïsoleerde inhumaties voor? Zoals skeletten, of delen van skeletten, in putten, grachten, funderingssleuven, afvallagen, vloeren..?⁹⁰
- Zijn er sporen die wijzen op de aanwezigheid van een Romeins watertoevoersysteem? Zo ja, wat is de opbouw en de datering hiervan?
- Is de 'zwarte laag' aanwezig? Hoe dik is het pakket zwarte laag? Zijn er verschillende niveaus in te onderscheiden? Zijn er sporen aanwezig in het pakket zwarte laag?
- Konden er (post)middeleeuwse sporen worden vastgesteld?

De vondsten

- Tot welke vondsttypes en vondstcategorieën behoren de vondsten, om welke aantallen gaat het en wat is hun conserveringsgraad?
- Zijn er vondsten die kunnen wijzen op de aanwezigheid van een steentijd artefactensite?
En zo ja, werden deze vondsten in de natuurlijke bodem dan wel in een archeologische laag of in een spoor aangetroffen? Indien deze vondsten in de natuurlijke bodem werden aangetroffen: Wat is de vermoedelijke verticale verspreiding van de site (afbakening)?

Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:

- Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig?
- Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?
- Wat is de aard van een aanvullend onderzoek? Hoe wordt dit best uitgevoerd en wat is de kostprijs hiervan?

⁹⁰ Indien deze voor komen, wordt dit eveneens doorgegeven aan de stadsarcheoloog, die een overzicht van het voorkomen van deze contexten in Romeinse en post-Romeinse sporen bij houdt.

2.3 Onderzoeksstrategie

2.3.1 Algemeen

Op basis van de archeologische verwachtingen voor het onderzoeksgebied en de evaluatie van de verschillende onderzoeksmethodes om deze verwachtingen in te vullen, in combinatie met de historische ingebruikname, wordt geopteerd voor:

- ➔ Een vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van een proefsleuven- en proefputtenonderzoek

Door middel van dit onderzoek kunnen de bovenstaande onderzoeksvragen beantwoord worden. Er wordt dan ook een aangepast voorstel geformuleerd waarbij het terrein door middel van **11 proefputten en 3 proefsleuven** onderzocht wordt (zie 2.4 *Onderzoeksmethoden en -technieken*).

De proefputten dienen om een aanvullend zicht te krijgen op de complex stratigrafische opbouw en de topografie van het te onderzoeken gebied op een weinig destructieve manier. De proefputten worden daarom op verschillende niveaus in de helling aangelegd. Twee proefsleuven worden verder op verschillende niveaus in de helling aangelegd om potentieel aanwezige resten van de waterinfrastructuur op te sporen. Een derde proefsleuf is voorzien in de boomgaard naast het huidige sportveld.

De uitvoering van het onderzoek vindt plaats volgens de bepalingen in het nieuwe *Erfgoeddecreet (2015)* en het *uitvoeringsbesluit bij het decreet*⁹¹, de *Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen (2019, CGP 8.6)*⁹².

2.3.2 Afbakening van het onderzoeksgebied

Het proefputten- en sleuvenonderzoek zal plaatsvinden binnen een zone van ca. 2,8 ha. Deze zone werd tot heden niet of onvoldoende onderzocht om de verdere opgravingsstrategie van het terrein te kunnen bepalen. De rest van het terrein werd reeds onderzocht dmv een archeologische opgraving of werfbegeleiding (*Afb. 47, blauw en bruin*).

Binnen het volledige gebied is vervolgonderzoek mogelijk op basis van de resultaten van het aanvullend vooronderzoek.

De archeologische proefputten en -sleuven worden aangelegd op verschillende niveaus in de helling, verspreid over het terrein. Twee proefsleuven worden verder op verschillende niveaus in de helling aangelegd om potentieel aanwezige resten van de waterinfrastructuur op te sporen. Een derde proefsleuf is voorzien in de boomgaard naast het huidige sportveld. (*Afb. 47-48*).

⁹¹ <http://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1024695¶m=inhoud&ref=search>,
https://www.onroenderfgoed.be/assets/files/content/images/Code_van_Goede_Praktijk.pdf,
<http://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1023317¶m=inhoud&ref=search>,
https://www.onroenderfgoed.be/assets/files/content/downloads/140915_LV_RWO_Brochure_regelgeving.pdf

⁹² https://www.onroenderfgoed.be/assets/files/content/images/Code_van_Goede_Praktijk.pdf

2.3.3 Criteria voor het niet uitvoeren van voorziene onderzoeksmethoden

Indien tijdens het veldwerk van de beschreven methode en technieken wordt afgeweken, wordt dit beschreven en verantwoord in de rapportering. Dit kan o.m. het geval zijn bij het aantreffen van onvoorziene verstoringen. Een andere mogelijkheid waarin kan afgeweken worden van de voorziene breedte / diepte van de proefput is als op het terrein blijkt dat er zodanig diep moet gegraven worden, dat de veiligheid in gedrang komt.

2.3.4 Randvoorwaarden

Het proefputten- en proefsleuvenonderzoek zal worden uitgevoerd na de noodzakelijke opbraak van verhardingen. Deze verhardingen en verstoorde bovengrond worden verwijderd tot op het archeologisch leesbare niveau, bepaald door de leidinggevende archeoloog..

Indien voorafgaand aan het proefputten- en proefsleuvenonderzoek bestaande bomen en struiken ter hoogte van de putten en sleuven verwijderd worden, is het uittrekken of frezen van de stronken of wortels niet toegelaten gezien dit schade kan berokkenen aan het archeologisch bodemarchief. Het lokaal frezen van de oppervlakkige boomwortels tot 30 à 50 cm diepte (met een puntfrees) mag wel.

Het terrein dient vrij toegankelijk te zijn bij de uitvoering van het vervolgonderzoek.

Bij de aanleg van de proefsleuven en proefputten dient men steeds de veiligheid en de stabiliteit van de omliggende gebouwen te verzekeren.

De proefsleuven worden aangelegd tot op het eerste archeologische niveau. De proefputten wordt in principe aangelegd tot in de moederbodem.

Bij het uitvoeren van het onderzoek wordt ervoor gezorgd dat:

- Putten/sleuven die dieper dan de toegestane wettelijke uitgraafdiepte worden aangelegd, beveiligd en/of getrapt aangelegd worden. Eventueel worden proefputten breder aangelegd om dit getrapte profiel mogelijk te maken.
- Indien dieper graven niet mogelijk is, steeds door middel van boringen de verdere stratigrafie van de onderliggende bodem in kaart wordt gebracht.
- Alle opmetingen gebeuren met een GPS gestuurd en georeferenciert opmetingssysteem.
- Er doorlopend een metaaldetector gebruikt wordt.
- De weersomstandigheden dermate zijn dat ze een goede waarneming toelaten.
- Voorafgaand een KLIP-aanvraag plaats vindt.
- De werf is ingericht conform de vigerende arbeidswetgeving.
- De werf is ingericht volgens, en wordt uitgevoerd volgens de vigerende veiligheids- en gezondheidswetgeving.
- De uitvoering van de prospectie in overeenstemming is met de wettelijke bepalingen inzake bodemverzet.

2.3.5 Evaluatiecriteria

Het onderzoek is succesvol wanneer de vragen zowel wat betreft de bodemkunde als de archeologie een inhoudelijk antwoord konden ontvangen. Indien de onderzoeksvragen op basis van het voorgestelde proefsleuven- en proefputtenplan niet volledig beantwoord kunnen worden, of door omstandigheden van de voorgestelde techniek van dit plan wordt afgeweken, kan geadviseerd worden om bijkomend één of meerdere

proefput(ten) en/of proefsleuf/proefsleuven aan te leggen óf de voorziene proefsleuven/proefputten te verschuiven. Deze beslissing wordt genomen door de uitvoerende erkende archeoloog, rekening houdende met de praktische mogelijkheden op het terrein.

Hoewel minder dan de in de *Code van Goede Praktijk* vooropgestelde 12,5 % vrij gelegd wordt, wordt de te onderzoeken percentage omwille van de strategische positionering van de sleuven en proefputten voldoende groot geacht om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden.

2.4 Methodes en technieken

Het proefputten- en proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd zoals bepaald onder *Hoofdstuk 8: vooronderzoek met ingreep in de bodem – 8.6 Proefsleuven en proefputten* uit de *CGP 4.0*.

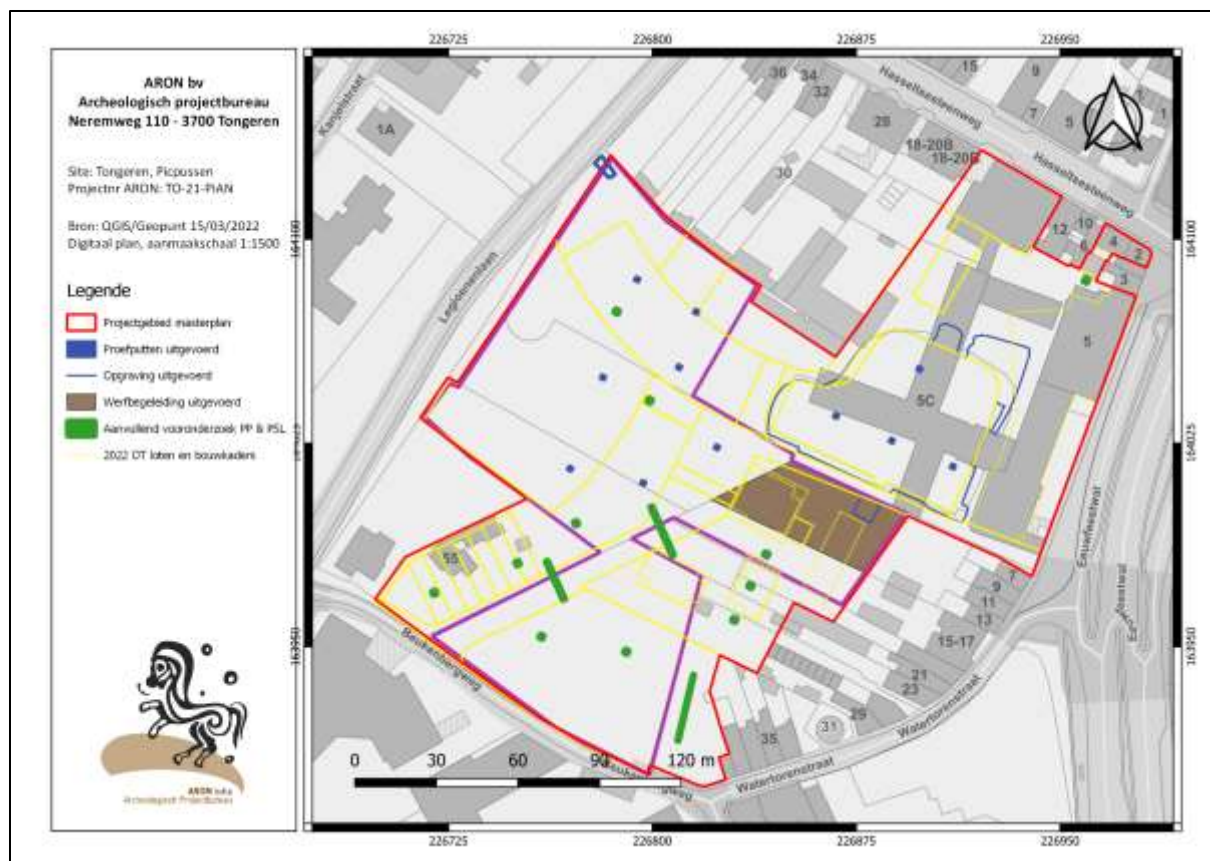
Voor het uitvoeren van het proefputten- en proefsleuvenonderzoek stellen wij een plan voor dat terug te vinden is op *Afb. 47-48*). Deze omvat de aanleg van **11 proefputten en 3 proefsleuven**. Deze moet het mogelijk maken om het terrein met een complexe verticale stratigrafie, waarop zich in dit geval sterke reliëfwijzigingen hebben voorgedaan, te evalueren.

De proefputten dienen om een aanvullend zicht te krijgen op de complex stratigrafische opbouw en de topografie van het te onderzoeken gebied op een weinig destructieve manier. De proefputten worden daarom op verschillende niveaus in de helling aangelegd. Een proefput zal worden aangelegd in het noordwesten van het terrein, ter hoogte van de 2de-eeuwse Romeinse omwalling. In deze zone is verder ook één proefsleuf voorzien. Twee proefsleuven worden verder op verschillende niveaus in de helling aangelegd om potentieel aanwezige resten van de waterinfrastructuur op te sporen.

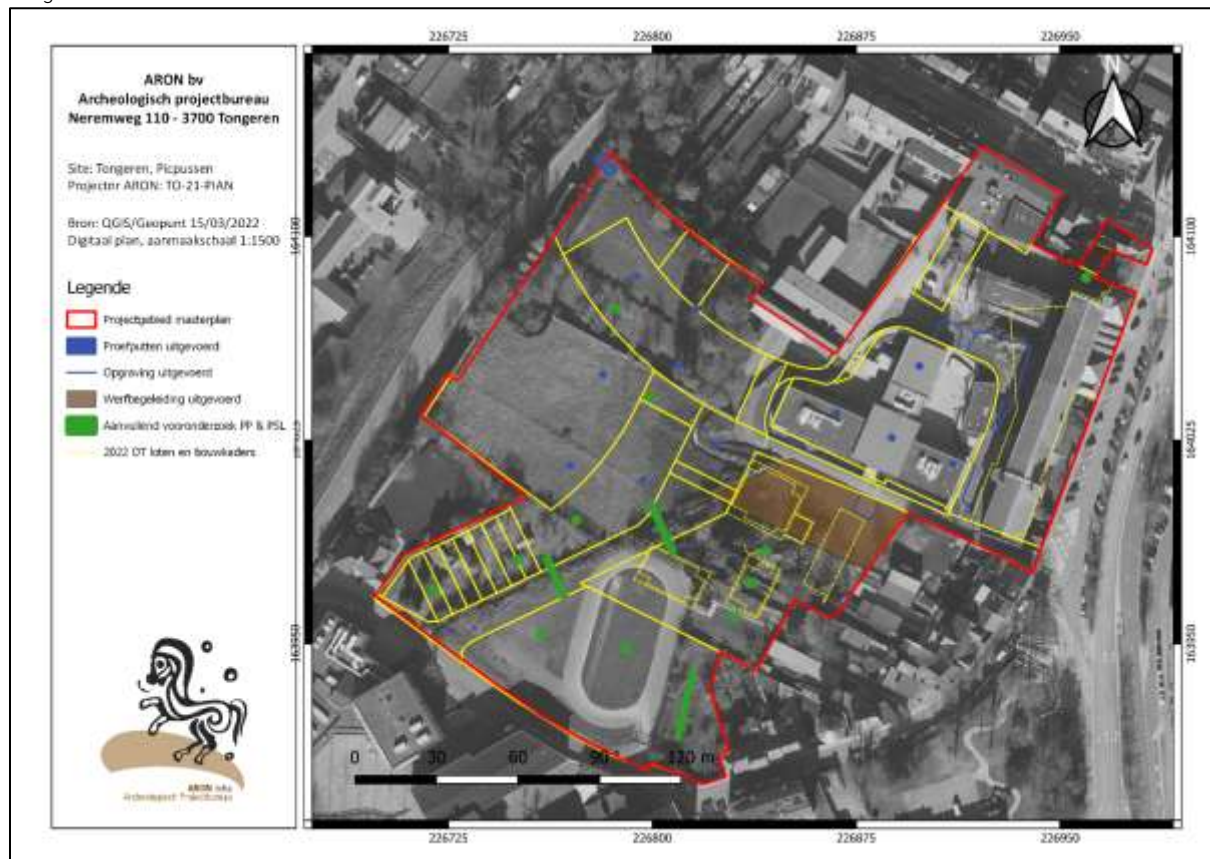
De **11 proefputten** worden verspreid over het terrein ingepland in de zones waarvan tot heden onvoldoende informatie gekend is op basis van reeds uitgevoerd onderzoek. De putten zijn op die manier verspreid dat ze in combinatie met de reeds uitgevoerde archeologische onderzoeken (incl. het uitgevoerde geofysisch onderzoek) een maximum aan informatie kunnen opleveren betreffende de aanwezige archeologie, de topografie van het terrein, de impact van de geplande bodemingrepen en de te volgen strategie bij uitvoer van verder onderzoek. De proefputten worden uitgelijnd zodat ze een weergave kunnen bieden van het hoogteprofiel van het oorspronkelijke landschap. Vier proefputten worden zo gezet in het zuiden, ter hoogte van de nieuwbouwblokken ten oosten van de te realiseren weg. Twee proefputten worden ter hoogte van de te realiseren parking aangelegd. In het westen dienen twee proefputten ter controle van de resultaten van het uitgevoerde geofysisch onderzoek, dat kan wijzen op de aanwezigheid van begravingen. Drie bijkomende putten zijn voorzien ter hoogte van de nieuwbouw ten zuiden hiervan. Één proefput wordt tenslotte in het noordoosten van het projectgebied gezet.

D.m.v. **drie proefsleuven** – waarvan twee dwars op het mogelijk traject van een waterhoudende installatie, gelegen in het verlengde van het gekende Romeinse aquaduct, – kan de potentieel aanwezige installatie opgespoord worden. De proefsleuven worden aangelegd dwars op het tracé van de dreef die in het verlengde van het Romeins aquaduct loopt. Eén proefsleuf wordt boven op de helling aangelegd en één sleuf lager op de helling om zo tegelijk een zicht te krijgen op de topografie. Een derde proefsleuf is voorzien in de boomgaard naast het huidige sportveld.

Bij de inplanting van de proefsleuven en proefputten wordt rekening gehouden met de onder paragraaf 2.3.4 beschreven randvoorwaarden en de geplande bodemingrepen. Tevens wordt rekening gehouden met het reliëf van het onderzoeksterrein, waarbij verder kan gekeken worden of het terrein in het verleden (deels) geëgaliseerd werd. Hiervoor dient een transect haaks op het reliëf aangelegd te worden, met name N-Z, waar (al dan niet door middel van boringen) de moederbodem wordt bereikt. Hierbij kunnen de reeds gekende gegevens uit eerder uitgevoerde onderzoeken aangewend worden.

Afb. 47: Proefputten en proefsleuven (zoals voorzien in het aanvullend onderzoek, groen) en reeds uitgevoerd onderzoek (blauw en bruin), op het GRB met aanduiding van het projectgebied (rood). In het geel zijn de contouren van de nieuwbouw aangeduid.

Afb. 47: Proefputten en proefsleuven op de orthofoto 2020.

De proefputten gaan - indien de veiligheid dit toe laat - tot minstens 20 cm in de moederbodem. Indien de moederbodem niet bereikt kan worden, dient men een sondering tot 20 cm in de moederbodem te plaatsen om de stratigrafie in kaart te brengen. De proefputten worden gezien als een beperkte opgraving en dienen aldus geregistreerd te worden. Per archeologisch relevant niveau dient er een vlak aangelegd te worden, waarbij de proefputten stratigrafisch worden verdiept.

De sleuven worden aangelegd tot op het eerste archeologisch relevante vlak. Bij het aantreffen van structuren die gelinkt kunnen worden aan het traject van een waterinfrastructuur, wordt geopteerd om deze te couperen om de opbouw, gelaagdheid, omvang, datering, enz. ervan vast te stellen. Als het niet mogelijk is omwille van veiligheidsredenen om de gracht tot op zijn oorspronkelijke bodem te verdiepen worden er boringen gezet om de 50 cm om zo het profiel verder vast te stellen. Van de coupe dient een beschrijving opgemaakt te worden van alle representatieve profielen, evenals een opmeting. De interpretatie dient in samenwerking met een geoloog te gebeuren, met speciale aandacht voor het onderscheid tussen de natuurlijke en antropogene vormings- en erosieprocessen.

De proefsleuven zijn 2 m breed. De minimale breedte van de put is 2 m, en kan vergroot worden indien meer dan 1,20 m verdiept zou moeten worden. In dat geval wordt er getrapt gewerkt. Van deze afmetingen kan afgeweken worden indien blijkt dat dit praktisch niet haalbaar is. Verder wordt geopteerd om een boring tot 20 cm in de moederbodem te plaatsen om de stratigrafie (en dikte hiervan) verder in kaart te brengen.

De graafwerken gebeuren onder begeleiding van de veldwerkleider en een assistent-archeoloog door een kraan op rupsbanden met tandeloze graafbak, waarvan de bakbreedte minstens 1,80 - 2 m bedraagt. De verhardingen en verstoorde bovengrond worden verwijderd tot op het archeologisch leesbare niveau bepaald door de leidinggevende archeoloog. De graafwerken aan de Romeinse muur gebeuren door een minigraver met tandeloze graafbak. De graafdiepte van de minigraver moet voldoende groot zijn zodat aanzet van de fundering van de muur zonder problemen kan bereikt worden.

Bij het aantreffen van bepaalde specifieke types sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren worden aangepaste of aanvullende technieken gebruikt, conform de *Code Goede Praktijk 4.0*, 8.6.1.8, p. 72 e.v.

Indien bij het graven van de proefputten en -sleuven de aanwezigheid van het tertiaire zand wordt bevestigd, waarin prehistorische vondsten kunnen aanwezig zijn, wordt de nodige aandacht hierop gevestigd:

- o Er zal steeds een staal genomen worden van de aangetroffen sedimenten
- o Er wordt opgelet of er een bijmenging van houtskoolpartikels voor komt
- o Het uitzeven van de onderzochte sedimenten geldt als inzamelmethode. Het sediment wordt per proefput uitgezeefd, en dit per aardkundige eenheid, laag of fijner arbitrair niveau. Alle aardkundige eenheden die vondsten kunnen bevatten worden onderzocht. Het zeven gebeurt met een maaswijdte van max. 2 mm. Bij situaties met weinig variatie in de aardkundige eenheden wordt in arbitraire niveaus van maximaal 10 cm gewerkt.
- o Aangetroffen artefacten worden volgens de richtlijnen van de CGP 4.0 verzameld.

2.5 Actoren

Het proefputten- en proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd door een veldwerkleider die voldoet aan de kwalificaties zoals bepaald in art. 12 van het archeologiebesluit (minstens 6 maanden terreinervaring). De veldwerkleider heeft tevens ervaring in het aanleggen van proefputten in stedelijke context. Hij wordt geassisteerd door een assistent-archeoloog met dezelfde kwalificaties, uitgezonderd de ervaringsvereisten.

Voor de begeleiding van de opdracht zal de erkende archeoloog zich laten ondersteunen door één of meerdere specialisten en regiodeskundigen (Leemstreek, *Civitas Tungrorum*, Tongeren, Gallo-Romeinse periode) die hem bijstaan bij de uitvoering van de opdracht. Deze specialist(en) beschikt over een aantoonbare en ruime ervaring met archeologische onderzoeken in de leemstreek in het algemeen en in de regio Haspengouw in het bijzonder. Indien de inschrijver niet of onvoldoende over deze expertise beschikt binnen de eigen organisatie, zal hij hiervoor een externe specialist aantrekken.

2.6 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Nvt.

2.7 Bewaring van het archeologisch ensemble

Wat betreft de bewaring van de artefacten en documenten die deel zullen uitmaken van het archeologisch ensemble gelden, zowel op het terrein, tijdens het onderzoek, of op de locatie voor langdurige bewaring, geen randvoorwaarden die een afwijking van de bepalingen in de CGP inhouden.

De zakelijkrechthouder dient het archeologisch ensemble na oplevering ervan conform afdeling 2. Verplichtingen zakelijkrechthouders en gebruikers archeologische artefacten en archeologische ensembles van het Decreet van 12 juli 2013 betreffende het onroerend erfgoed, gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014, als een geheel te bewaren, in goede staat te behouden en voor wetenschappelijk onderzoek beschikbaar te houden (art. 5.2.1).

De zakelijkrechthouder die het beheer van een archeologisch ensemble toevertrouwt aan een erkend onroerend erfgoeddepot voldoet aan de hierboven vermelde verplichtingen.

Indien de bewaarplaats van de vondsten gewijzigd wordt binnen het Vlaamse Gewest, dient dit binnen 30 dagen aan het *Agentschap Onroerend Erfgoed* gemeld te worden (art. 5.2.2). Indien de vondsten buiten het Vlaamse Gewest gebracht worden, dient dit minstens 30 dagen voorafgaand hieraan aan het Agentschap gemeld te worden (art. 5.2.3).

2.8 Vervolgtraject

Na het uitvoeren van het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem (zie 2.3 en 2.4) dient:

- 1) een assessment te worden uitgevoerd conform de *Code van Goede Praktijk 4.0*, p 89-99. Na het assessment is duidelijk of uit het vooronderzoek een vrijgave van het terrein volgt, of dat er een behoud in situ en/of een opgraving van de aangetroffen site dient te volgen.

2) een nota te worden opgesteld conform de *Code van Goede Praktijk 4.0*, p. 99-135. Hierin wordt eveneens uitgeschreven wat het resultaat van het assessment (1) is, en volgt - in geval er een behoud in situ of een opgraving wordt geadviseerd -, een Programma van Maatregelen⁹³ voor de volgende te nemen stap in het archeologieproces.

De nota die resulteert uit het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem, dient te worden gemeld bij *Onroerend Erfgoed*. *Onroerend Erfgoed* beschikt over een termijn van 15 kalenderdagen om deze nota in akte te nemen, al dan niet met bijkomende voorwaarden, of te weigeren.

3) In geval er een Programma van Maatregelen voor een archeologische opgraving werd opgesteld, dient over gegaan te worden naar de uitvoering van dit Programma van Maatregelen, conform de bepalingen in de *Code van Goede Praktijk 4.0* en de eventuele bijkomende voorwaarden opgelegd door *Onroerend Erfgoed*. Het Programma van Maatregelen dient te worden uitgevoerd voorafgaand aan de start van de door de initiatiefnemer geplande bodemingrepen.

Een archeologische opgraving bestaat uit: het opgraven van alle archeologische sporen, staalnames, digitale registratie van alle sporen, vondsten en stalen, vondstreiniging, vondstdeterminatie, vondstverpakking, conserverende handelingen, natuurwetenschappelijk onderzoek en planverwerking. Na beëindiging van het archeologisch veldwerk wordt het terrein door de veldwerkleider vrijgegeven.

Als een eerste korte verslaggeving wordt een archeologierapport geschreven (binnen 2 maand). Het archeologietraject is ten einde bij het indienen van het definitieve eindverslag (binnen twee jaar), met een weerslag van alle voorgaande stappen, aangevuld met een analyse en met conclusies. Het geheel van alle teksten, lijsten en plannen wordt tot slot ingediend bij het Agentschap *Onroerend Erfgoed*.

2.9 Communicatie door de opdrachtgever

Voorafgaand aan het aanstellen van een erkend archeoloog voor de opmaak van een nota met aanvullend vooronderzoek (veldwerk), voor het uitvoeren van een opgraving of voor enige andere vorm van archeologisch onderzoek binnen het beschreven projectgebied mogen op het terrein geenszins bodemingrepen plaatsvinden.

Van zodra de opdrachtgever een erkende archeoloog aanstelt, geldt:

- dat binnen het projectgebied geen bodemingrepen (>30 cm) van welke aard dan ook door de opdrachtgever of door derden kunnen uitgevoerd worden. De initiatiefnemer is verantwoordelijk voor het vrijwaren van het projectgebied van alle bodemingrepen, zodat de aangestelde erkende archeoloog het hierboven beschreven programma van maatregelen conform de CGP 4.0 kan uitvoeren.

Uitzonderingen hierop zijn enkel mogelijk na tijdige kennisname van de intentie tot het uitvoeren van een bodemingreep door de erkende archeoloog, met daarop volgend een overleg. Mits akkoord over de betreffende bodemingreep, kan deze slechts plaats vinden onder begeleiding van de erkende archeoloog.

- dat vanaf het aanstellen van een erkend archeoloog alle wijzigingen in de planning van de ontwikkeling, de fasering van het project, of in de concrete uitwerking (architecturale plannen) van het geheel tijdig gecommuniceerd dienen te worden met de erkende archeoloog.

⁹³ Een gedetailleerde omschrijving van de locatie, de onderzoeksvragen, en de methodes en technieken die gehanteerd dienen te worden bij zowel een behoud in situ, als in geval van een opgraving van de aangetroffen archeologische resten.

- dat indien er werfvergaderingen plaats vinden, de erkende archeoloog de verslagen van deze werfvergaderingen compleet en tijdig ontvangt.

